

INSTITUT FOR LÆRING - ORGANISATION OG LÆRING

LEDELSE - **FACILITERING** - INNOVATION

WORKING PAPER

HANNE KIRSTINE ADRIANSEN, IB RAVN & NINA TANGE

FACILITEREDE STUDIEGRUPPER FOR NYE STUDERENDE

EVALUERING AF ET INITIATIV PÅ DPUS KANDIDATUDDANNELSE I

PÆDAGOGISK PSYKOLOGI I EFTERÅRET 2009

DANMARKS PÆDAGOGISKE
UNIVERSITETSSKOLE
AARHUS UNIVERSITET

Hanne Kirstine Adriansen, Ib Ravn og Nina Tange

Faciliterede studiegrupper for nye studerende

Evaluering af et initiativ på DPU's kandidatuddannelse i
pædagogisk psykologi i efteråret 2009

Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet
Working Paper, Faciliteringsfeltet, Organisation og Læring, 2010

Titel:

Faciliterede studiegrupper for nye studerende

Evaluering af et initiativ på DPUs kandidatuddannelse i pædagogisk psykologi i efteråret 2009

Working Paper udgivet af:

Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, AU

Institut for Læring, Organisation og Læring

Forfattere:

Hanne Kirstine Adriansen, Ib Ravn & Nina Tange (projektansvarlige)

Institut for Læring, DPU, Aarhus Universitet

www.dpu.dk/fv

DOI: 10.7146/aul.110.101

© 2010 Forfatterne

1. udgave 2010

Omslag og grafisk design: Knud Holt Nielsen

Kopiering tilladt med tydelig kildeangivelse

Hovedpointer:

Projektets indhold

- Med det formål at forbedre studiemiljøet og mindske frafaldet iværksatte vi et projekt, der omfattede de 260 nystartede studerende tilmeldt det første af fire semestre på kandidatuddannelsen i pædagogisk psykologi.
- Den bærende ide var facilitering af studiegrupper. En studerende tager rollen som facilitator og styrer en studiegruppes faglige og sociale aktiviteter på en måde, så alle deltagerne involveres.
- Vi gav en kort introduktion til facilitering i forbindelse med introdagene og hjalp med at danne studiegrupper. Vi tilbød derpå hele årgangen en todages workshop i facilitering. Ca. 1/3 af de studerende deltog, men med repræsentanter fra mere end 1/2 af studiegrupperne.
- Efterfølgende deltog 96% af de studerende "hver gang" eller "ofte" i disse studiegrupper. 57% af grupperne brugte facilitering "hver gang" eller "ofte".

Projektets virkning

- Målt på trivselsparametre fra Aarhus Universitets studiemiljøundersøgelse 2007 forbedredes studiemiljøet på fem af syv faktorer: Andelen af studerende, der føler sig som en del af et større fællesskab på studiet, blev fordoblet (fra 21% til 43%). Og andelen af ensomme studerende faldt fra 19% til 6%.
- Frafaldsprocenten fra første til andet semester faldt fra 7,5% til 5% (målt som forskellen mellem antallet af tilmeldinger til undervisningen på *første* (modul 1) og *andet* semester (modul 3)).
- I en interviewundersøgelse sagde de studerende, at facilitering af arbejdet i studiegrupper fremmer effektivitet, faglighed og fokus. Faciliterede studiegrupper ser ud til at øge den faglige og især den sociale integration.
- I sammenligning med det oprindelige *udviklings*projekt om facilitering af studiemiljø i foråret 2009 (Ravn og Adriansen, 2009) var VIP-arbejdsindsatsen nu mere beskedent (112 arbejdstimer + 40 til evaluering), og skabte så ca. den halve effekt målt på trivselsparametrene.

Baggrund

Kandidatuddannelserne på DPU døjer aktuelt med lang studietid, lave gennemførelsesprocenter og Aarhus Universitets dårligste scorer på studiemiljø.

I foråret 2009 gennemførte vi på kandidatuddannelsen for Pædagogisk Psykologi et pilotprojekt om "Facilitering af studiemiljø". Ud fra de gode erfaringer derfra (Ravn og Adriansen, 2009) iværksatte vi i efteråret 2009 et lignende, men mindre projekt blandt de nystartede studerende på samme uddannelse.

Hypotese: Studiemiljø kan forbedres, hvis studiegrupper faciliteres

Fra vores forskning og udvikling ved vi, at menneskers professionelle samvær på møder og konferencer og i netværk kan gøres mere engageret og effektivt, når det faciliteres. En facilitator styrer med fast og venlig hånd processer og kommunikation på en måde, så alle mål søges tilgodeset på samme tid. Vi vurderede derfor, at vi ved at oprette studiegrupper, hvis arbejde med pensum faciliteres konstruktivt og anerkendende af de studerende selv, kunne understøtte et studiemiljø, der styrker de studerendes tilknytning til hinanden og DPU, øger deres faglige udbytte og fremmer deres motivation for at gennemføre studiet.

Arbejdet i studiegrupperne kan karakteriseres som peer learning. Forskning har vist, at peer learning kan bruges til at fremme den sociale og faglige integration af studerende på studiet, hvilket er vigtigt for at mindske frafald (Tinto, 1997). Ved at benytte facilitering til at fremme arbejdet i af studiegrupperne, håbede vi at øge den faglige og sociale integration, som vi havde set i det oprindelige (og noget større) udviklingsprojekt på pædagogisk psykologi fra foråret 2009 (Adriansen og Madsen, 2010).

Projekt mål

- Studietrivslen forbedres.
- Færre studerende springer fra efter det første semester.

Gennemførelse

Med en bevilling på 112 arbejdstimer fra DPU's prodekan for uddannelse Søren Kruse tilrettelagde og gennemførte vi en workshop for de 260 studerende, der

begyndte på uddannelsen i pædagogisk psykologi september 2009. Workshoppen foregik på begge campi, i København og Århus. Desuden fik vi 16 arbejdstimer i forbindelse med studiestart på modul 1, hvor vi introducerede til facilitering.

Projektet involverede studiegrupper med 6-10 personer, hvis arbejde skulle styres af en facilitator, der anvender teknikker til peer learning og videndeling om pensum. Denne "studiefacilitator" introducerer og afvikler involverende processer for gruppen som helhed eller opdelt op i smågrupper – så alle deltager og bliver set og anerkendt. Dette for at undgå de klassiske, trættende diskussioner, der domineres af nogle få, meget aktive deltagere, hvilket udelukker resten.

En typisk mødegang på en time kan bestå af en 10-minutters runde, hvor alle siger, hvad de finder interessant eller personligt relevant i dagens tekst; derpå drøftelse af dette i trioer i en halv time; og til sidst udveksling af læringspointer eller fri drøftelse i plenum. Når faciliteret gruppearbejde er bedst, er det effektivt, professionelt og konstruktivt. Studiegruppen bearbejder pensum og fungerer som støtte til forelæsningserne; den er ikke en projektgruppe og den skal ikke skrive en opgave.

Som indledning på projektet deltog vi i et par timer på introdagene på modul 1 i samarbejde med modulkordinator Mia Herskind. Vi fortalte de studerende om projektet og demonstrerede et par faciliterede processer for dem alle – så de var klar til at blive faciliteret i studiegrupperne. For at undgå det traditionelt pinefulde ved dannelsen af studiegrupper, dannede vi dem på stedet, hovedsageligt tilfældigt, idet vi dog tillod anvendelsen af nogle få kriterier (én gruppe kører ind fra Sydsjælland, en anden læser i biblioteket dagligt, en tredje mødes torsdag morgen o.l.).

Medio september afholdt vi en todages workshop, hvor de studerende lærte facilitering med særlig henblik på at facilitere studiegrupper. Her deltog ca. 1/3 af de studerende, men over 1/2 af grupperne var repræsenteret. I princippet er det nok med én repræsentant pr. studiegrupperne, idet der kun behøves én facilitator pr. gruppe.

Evaluering

- Elektronisk spørgeskema med 11 spørgsmål om deltagelse i og udbytte af projektet og 9 spørgsmål fra AU's studiemiljøundersøgelse, e-mailet til samtlige studerende (svarprocent 43%).
- Et fokusgruppeinterview samt 6 individuelle interview af studerende fra årgangen ved Hanne Kirstine Adriansen og Nina Tange.
- Opgørelse af hvor mange studerende, der tilmeldte sig undervisningen i det følgende semester.

Resultater

Deltagelse i studiegrupper

97% af de studerende deltog i en studiegruppe. Den gennemsnitlige gruppestørrelse var 6 personer. 78% af respondenterne angav at deres gruppe mødtes en gang om ugen eller hyppigere. 96% af de studerende mødte op hver gang eller ofte.

Facilitering

58% af respondenterne oplyste, at deres gruppe blev faciliteret hver gang eller ofte. Set i lyset af, at der kun var ca. halvdelen af grupperne som var repræsenteret til workshoppen i facilitering, er dette resultat tilfredsstillende. Men vi ville naturligvis have ønsket en noget højere deltagelsesprocent til workshoppen. Det lave antal skyldtes formentlig, at workshoppen måtte placeres på et dårligt tidspunkt, sammenfaldende med aflevering af den afsluttende opgave på modul 1.

Udbytte

75% af de studerende angav at have haft et stort eller meget stort *fagligt* udbytte, og 81% havde et tilsvarende stort *socialt* udbytte af studiegrupperne.

Undervisningstilmelding i det følgende semester

Dette er en indikator på gennemførelse/frafald. I det foregående år, 2008/09 var frafaldet mellem 1. og 2. semester (målt som tilmeldinger til hhv. M1 og M3) 7,5%. Studerende der springer ind og ud af uddannelsen mellem semestre slører billedet, men vi antager alligevel af undervisningstilmeldingerne kan bruges som indikator på gennemførelse/frafald. I det akademiske år (2009/10), hvor vi gennemførte nærværende projekt, var denne frafaldsprocent på 5% – altså en tydelig reduktion.

Studiemiljø: Trivselsscorer

Fra Aarhus Universitets studiemiljøundersøgelse fra 2007 (AU, 2008) udvalgte vi syv spørgsmål om forhold, som skulle kunne forbedres med dette projekt (se tabvellen næsten side). Desuden valgte vi to spørgsmål (spørgsmål 4 og 9, angivet med gråt), der blev brugt som reference: Spørgsmålet om ensomhed *uden for* studiet (sp. 4) tjener som reference til spørgsmålet om ensomhed *på*

studiet (sp. 3). Spørgsmålet om arbejde efter studiet (sp. 9) var relevant i det tidligere projekt om studiefacilitering (Ravn og Adriansen, 2009), men ikke i det nærværende, hvor det er medtaget som en pålidelighedskontrol af data. Som tallene viser, synes målingerne pålidelige.

Søjlen længst til højre er data fra evalueringen på første semester, mens søjlen umiddelbart til venstre er data fra AUs undersøgelse to år tidligere af kandidatuddannelsen i pædagogisk psykologi. De anførte scorer er den andel af de studerende, der svarede "helt enig" eller "overvejende enig" (kategorierne 4 og 5). Som det fremgår, forbedredes fem ud af syv spørgsmål tydeligt (sp. 1, 2, 3, 5 og 6), mens to (sp. 7 og 8) forblev uændrede. Men den ene er så høj, at den er forholdsvis svær at forhøje.

	Trivselsspørgsmål (sidedallet i parentes refererer til AU-rapporten om trivsel)	Procentdel "helt enig" eller "overvejende enig"	
		Pæd.psyk. 07	Årg. 1 09
1	Jeg føler mig som en del af et større fællesskab på studiet (s. 29)	21	43
2	Hvordan vurderer du mulighederne for social kontakt med medstuderende? (s. 33)	29	49
3	Hvor ofte føler du dig ensom – til daglig på studiet? (s. 32)	19	6
4	Hvor ofte føler du dig ensom – til daglig uden for studiet? (s. 32)	5	6
5	Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studium (s. 22)	67	77
6	Studiet har bidraget til, at jeg føler mig som del af et fagligt fællesskab (s. 28)	48	57
7	Min interesse i studiets fagområde er vokset, siden jeg startede på studiet (s. 28)	90	91
8	De andre studerende er generelt imødekomende (s. 29)	80	79
9	Studiet har bidraget til at afklare, hvilket arbejde jeg vil have, når jeg er færdig (s. 28)	32	32

Hvis man tager udgangspunkt i de to spørgsmål uden ændringer (sp. 7 og 8), kan man se, at pædagogisk psykologi har studerende, der er meget interessede i

fagområdet og som generelt finder de andre studerende imødekommende. Det burde jo være et godt udgangspunkt for at skabe et godt studiemiljø. Ser man på trivslen – før projektet – var denne imidlertid ikke høj. Dette peger på, at selv med studerende, der er interesserede i studiet og som finder de andre studerende imødekommende, skal der gøres noget aktivt for at få et godt studiemiljø.

Det er ikke nok at danne studiegrupper; der skal tages hånd om aktiviteterne. Når man gør det vha. facilitering, kan man øge den generelle veltilpashed og fællesskabet. Her er gode forbedringer på 10 og 20 procentpoint (sp. 1, 2, 4 og 6). Bemærk især, at hvad angår oplevelsen af at være en del af et større fællesskab, er andelen fordoblet fra 21% til 43%. Desuden kan man mindske ensomheden på studiet (sp. 3) væsentligt: Fra at hver femte følte sig ensom til daglig på studiet, er det nu kun hver sekstende. Ensomhed uden for studiet (sp. 4) tjener som referencepunkt her; den kunne de faciliterede studiegrupper ikke gøre noget ved, og den er da også konstant.

Samlet kan vi konkludere, at lave scorer forbedredes væsentligt, mens høje ikke ændrede sig. Spørgeskemaundersøgelsen antyder, at man er nødt til at gøre noget aktivt, for at interesserede studerende også bliver glade og føler et tilhørsforhold til studiet. Social og faglig integration kommer næppe af sig selv.

Sammenlignes med scorerne fra faciliteringsprojektet i foråret 2009 (Ravn og Adriansen, 2009), der omfattede den årgang, som går et år *over* nærværende projekts, fremgår det, at forbedringerne her gennemgående er ca. halvdelen af, hvad de var i foråret 2009. Hvis en score dér forbedredes fra 21 til 60, forbedredes den her fra 21 til 43. Første ombærings væsentlige større arbejdsindsats fra vores side og flere aktiviteter end faciliterede studiegrupper gav en større tilfredshed blandt de studerende, end vi så her i anden ombæring – hvor udbyttet altså så nogenlunde halveredes.

Facilitering af studiegrupper – resultater fra interviewundersøgelsen

Blandt de interviewede studerende var der generel enighed om, at facilitering fungerer. Ved at bruge facilitering i studiegruppen fremmes gruppens faglighed, **effektivitet og fokus. Samtidig sikres det, at alle involveres, og at gruppen kan fungere på trods af, at medlemmerne er meget forskellige:**

- *"Når vi faciliterede, var vi mere effektive og tekstnære og fokuserede."*
- *"Facilitering hjælper ift. at komme i dybden med teksterne."*
- *"Faciliteringen gør, at man ikke spilder tiden, og at alle bliver involveret."*
- *"Ift. det faglige og få gang i sine argumenter og komme i dybden – dér er facilitering meget brugbart. Når man bare sidder og taler i plenum, får man ikke så meget ud af det."*

- *"Det er rart, at der bliver lagt nogle klare rammer for, hvad facilitators rolle er – altså at man fx kan bede nogen om at klappe i. Det giver en ro i gruppen. Procesmæssigt gør facilitering, at vi virkelig får lavet noget i gruppen, selvom vi er en stor gruppe på syv personer."*
- *"De gange, hvor vi anvendte facilitering, kom jeg med en oplevelse af, at jeg ikke vidste, hvad jeg lige skulle sige, men jeg gik derfra med en følelse af, at det gav mening. Vi brugte redskaberne: reflekterede først selv, snakke to og to, og delte nogle pointer. De gange, vi ikke har brugt facilitering – der har det været mere sådan fluffy: 'Hvad fik jeg lige ud af det her?'"*

Facilitering giver en effektivitet i gruppen og er samtidig

- *"et redskab der kan samle – på trods af elevernes divergerende livsomstændigheder."*
- *"Facilitering rummer nogle redskaber, som man kan mødes om – uden at være bedste venner."*

Problemer med facilitering

På trods af den positive indstilling til udbyttet af de faciliterede studiegrupper var dog også kritik. Den kan samles under to overskrifter: Facilitering som støttehjul, og at gruppen lukker sig socialt.

Flere af de interviewede oplevede, at de nogle studerende betragtede facilitering som en slags "støttehjul":

- *"Der er et stort skel mellem den kultur, der er herude, og så facilitering. Det føles som et redskab vi får, og som vi helst skal slippe af med hurtigt, så vi kan passe ind i det rigtige universitetsverden. På en eller anden måde passer det ikke ind i alt det andet, vi bliver fortalt. Jeg bliver forvirret over den kultur, som faciliteringen træder ind i."*
- *"Facilitering er kun for de usikre – et børnehaveredskab. Hvis man virkelig vil frem og vil noget på det her sted, så skal man ikke begynde på noget blødt – som det med, om alle er med."*

De studerende havde selv forslag til, hvordan man kunne bygge bro over den kulturelle kløft mellem facilitering og resten af studiet:

- *"Det skal tydeliggøres, at facilitering er en integreret del af at være på DPU – ikke kun for førsteårsstuderende."*
- *"Måske kunne man bringe noget teori ind i det – relatere det ind til pensum og andre teorier."*

Da studiegrupper er de studerendes primære (og ofte eneste) sociale tilknytning til DPU, får de meget stor betydning, og de kan have en tendens til at lukke sig om sig selv. Dette kan være forklaringen på, at der ikke er sket en stigning i andelen af studerende, der finder de andre studerende imødekommende (sp. 8).

Selv om alle mente, at facilitering styrker fagligheden i studiegrupperne, så var der dog også enighed om, at studiegruppernes vigtigste funktion var social:

- *"For mig har studiegruppen betydet næsten alt"*
- *"Studiegruppen har givet en fundamental tryghed med overhovedet at dukke op og have det ok med det"*

Når studiegrupperne bliver så vigtige og til en vis grad lukker sig om sig selv, bliver det tilsvarende vigtigt at være i en god og velfungerende studiegruppe. Det *"svækker den større sociale kultur, at man kun snakker med sin egen gruppe. Man kender ikke andre"*. Dette peger på, at der kunne være behov for andre tiltag til at forbedre det generelle studiemiljø på DPU.

Konklusioner og anbefalinger

Projektet må siges at have gjort udmærkede fremskridt mod de to mål, der blev opstillet ved start:

1. Projektets bidrag til studie gennemførelse kan anslås ved hjælp af frafaldsprocenten mellem første og andet semester. Denne er faldet fra 7,5% i 2008/09 til 5% i 2009/10.
2. Spørgsmål fra studiemiljøundersøgelsen angiver pæne og store spring opad i de studerendes oplevelse af at deltage i et fællesskab på studiet og i kontakten til de øvrige studerende, samt andre indikatorer på et godt studiemiljø.
3. De faciliterede studiegrupper bidrager til øget social og faglig integration. At mødes en time før hver forelæsning synes at give et fællesskab og et fokus i studiemiljøet. Der er nogen, der tager sig af en, når man kommer; der er nogen at snakke med hver gang; der er et forum at lufte tvivl og begejstring i – og det er ikke et forum for uendelige diskussioner, hvor man skal kæmpe for at få ordet.
4. Interviewene viste samtidig, at der er problemer på uddannelsen, som de faciliterede studiegrupper ikke kan løse. Disse omhandler undervisningen, måden der undervises på, studiets opbygning mv.

5. For at undgå at facilitering og lignende studiemiljøfremmende aktiviteter opleves som et "støttehjul", er det vigtigt, at der er opbakning fra alle underviserens side. Som det er nu, oplever en del studerende et stort skel mellem nogle underviseres betoning af soloarbejde og andres fokus på arbejde i studiegrupper.
6. Det er centralt, at undervisningen i facilitering placeres tidligt og hensigtsmæssigt i forhold til den øvrige undervisning – og gerne integreres med denne, så den ikke bliver et løsvet tilbud.
7. For at undgå at studerende bliver "tabt", hvis deres gruppe går i opløsning, skal der følges op gerne i semestret og i hvert fald i forbindelse med semesterskift.

Referencer

Adriansen, H.K. & Madsen, L.M. (2010). *Using facilitated study groups to improve student retention*. Working Paper udgivet af Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, AU, Institut for Læring, Organisation og Læring 2010 (indsendt til *Journal of Higher Education*).

AU (2008) *Studemiljø 2007, rapport 7: Resultater og nøgletal, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet*. Studieudvalget, Aarhus Universitet. <http://www.au.dk/uddkvalitet/analyse/studemiljoe2007/dpu>

Ravn, I. & Adriansen, H. (2009): *Facilitering af studiemiljø. Evaluering af et pilotprojekt på DPUs kandidatuddannelse i Pædagogisk Psykologi i foråret 2009*. Working Paper udgivet af Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, AU, Institut for Læring, Organisation og Læring 2009. Kan downloades her: www.dpu.dk/ol

Tinto, V. (1997). *Classrooms as Communities: Exploring the Educational Character of Student Persistence*. *Journal of Higher Education*, 68(6), 599-623.

